

رخنه در حیاط خلوت

درباره‌ی دو کتاب فلسفه‌ی علم قاره‌ای

رسان اعلیّ زاده مدقّقی

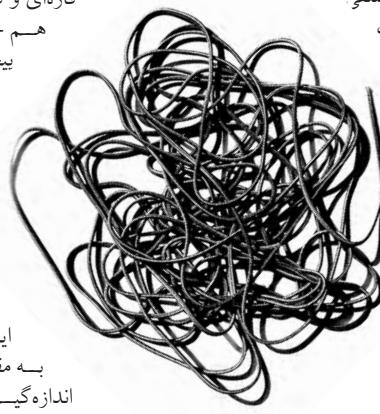

جهات چکیده و برداشتی است از کل کتاب و لذا مطالعه، بررسی و نقد آن برای هر دانشجو و محقق فلسفه‌های قاره‌ای و فلسفه‌ی علم جالب توجه خواهد بود. هم چنین لازم به یادگیری است که علی‌رغم یقینی‌گی زبانی و نوشتاری فلاسفه‌ی قاره‌ای ترجمه‌ی این اثر توسط پریسا صادقه‌ی به شیوه‌ای و ظرفت انجام شده است که توسط مؤسسه‌ی انتشارات ایران و نشر فردا چاپ شده است.

اثر دوم تالیفی است از آقای محمد حسین ملایری در مورد فلسفه‌ی علم پدیدارشناسی هرمنوتیک. این اثر به رویکرد پدیدارشناسی هرمنوتیک به مقوله‌ی علم و مفاهیمی چون واقعیت و اندازه‌گیری در مکانیک کوآئومی می‌پردازد. این

کتاب نیز حاوی مقدمه‌ی جالبی از پروفسور پاتریک هیلان از پیش‌روان نگرش پدیدارشناسی هرمنوتیک در مورد مکانیک کوآئومی است. پاتریک هیلان که خود داشت آموخته‌ی فوق دکترای فیزیک کوآنتوم در انرژی‌های بالا از دانشگاه پرینستون و نیز دکترای فلسفه‌ی علم از دانشگاه لونو و نیز شاگرد استاد بزرگی چون شرودنگر، وینگر و هایزنبرگ بوده است در این مقدمه به رهیافت پدیدارشناسانه هرمنوتیک از مکانیک کوآئومی می‌پردازد. همچنین کتاب با معرفی و شرحی از گونه‌شناسی فلسفه‌ی علم و نقد فلسفه‌ی اثبات‌کرایانه‌ی علمی با تمهداتی به پدیدارشناسی و هرمنوتیک رسیده است و پس از شرح فلسفه‌ی علم هایدگر، فلسفه‌ی علم پدیدارشناسی هرمنوتیک را معرفی کرده و شرح می‌دهد. دست اخیر به تحلیل برخی از چالشی‌ترین مفاهیم مکانیک کوآئومی چون واقعیت و اندازه‌گیری او منظظر این مکتب می‌پردازد. نکته‌ی جالب توجه در این اثر نیز قلم شیوه‌ی روان مؤلف آن است. این کتاب توسط مرکز تحقیقات استراتژیک چاپ شده است.

نکته‌ی مشترک در هر دو کتاب آن که هر دو از سطحی خوب، فنی و دانشگاهی بروخودار هستند و بیشتر مناسب حال خوانندگانی هستند که با مباحث مقدماتی و اصلی فلسفه‌ی علم آشنایند و احیاناً دستی هم در سایر محله‌های فلسفی داشته‌اند. بی‌تر دید هر دو کتاب آثاری جدی و عمیق هستند و مطالعه، تأمل و نقد ایشان نیازمند فهم دقیق مفاهیمی است که در حوزه‌ی فلسفه‌ی علم طرح می‌کنند. با چاپ و عرضه‌ی این دو اثر باید پذیرفت که به حیاط خلوات امن فلسفه‌ی تحلیلی رخنه‌ای جدی از سوی اردوگاه قاره‌ای شده است. شایسته است که این دو اثر ارزش‌مند در مخالف تحلیلی به شکلی منصفانه، غیرشتابزده و فلسفی مورد خوانش، واکاوی و نقد قرار گیرند. ■

◀ فلسفه‌ی علم آن گونه که در ایران معرفی شده است، زیر شاخه‌ای از فلسفه‌ی تحلیلی است و ورود به مباحث و دستگاه فکری تحلیلی و یادگیری منطق‌های مختلط که اغلب فلاسفه‌ی تحلیلی آن‌ها را پیشنهاد داده‌اند، شرط لازم برای مباحث فلسفی پیرامون علم و چیزی‌تی آن و نیز شرط روشن شدن معانی و پاسخ‌های احتمالی پرسش‌های هستی‌شناسانه و شناخت‌شناسانه پیرامون نظریه‌های علمی و هسته‌مندانه‌ای مفروض در این نظریات می‌باشد. این دیدگاه به ویژه در دهه‌های نخست قرن بیست نظریه‌ی معیار در مورد فلسفه‌ی علم بود و البته به همین میزان هم بیشتر فلاسفه‌ی علم در اردوگاه فلسفه‌ی تحلیلی قرار داشتند.

با ورود رسمی فلسفه‌ی علم به دانشگاه‌های ایران نیز،

تحت تأثیر این فضای، اساتید، فضای دانشگاهی و کتب منتشر شده در کشور بیشتر تحلیلی بوده‌اند و حداثت اگر از این فضا فاصله‌ای پیدا کرده‌اند در حد برخی رویکردهای توصیفی در فلسفه‌ی علم تحلیلی باقی مانده است. بر همین اساس بی‌مناسب نیست که فلسفه‌ی علم را طی تمام این سال‌ها حیاط خلوات امنی برای فلاسفه‌ی تحلیلی بدانیم که عرصه‌ی مباحثات و مناظر ای از جنس منطق و رویکرد فلاسفه‌ی تحلیلی بوده است و سایر نحله‌ها و مکاتب فلسفی را بدان راهی نبوده است.

با همه‌ی این‌ها اما دو اتفاق فضای دریست تحلیلی فلسفه‌ی علم را با رویکردی غیر تحلیلی مواجه ساخته است. این دو اتفاق عبارتند از انتشار دو کتاب در حوزه‌ی فلسفه‌ی علم که از قضاها در دو از منظر فلسفه‌های قاره‌ای نوشته شده‌اند. این دو اثر به ترتیب عبارتند از: «فلسفه‌های قاره‌ای علم» گردآوری از گری گاتینگ و ترجمه‌ی پریسا صادقه‌ی و نیز «فلسفه‌ی علم پدیدارشناسی هرمنوتیک» که تالیفی است از محمد حسین ملایری.

دونگاه

بی‌مناسب نیست که فلسفه‌ی علم را طی تمام این سال‌ها حیاط خلوات امنی برای فلاسفه‌ی تحلیلی بدانیم که با انتشار دو کتاب فلاسفه‌ی علم قاره‌ای در آن رخدانی جدی از سوی اردوگاه قاره‌ای شده است

◀ اثر نخست یعنی «فلسفه‌های قاره‌ای علم» گردآوری گاتینگ است از گری گاتینگ که تأملات فلسفی یازده فیلسوف بر جسته‌ی قاره‌ای را در مورد علم به نمایش می‌گذارد و توسط انتشارات معظم و معتبر بلکلول چاپ شده است. روش کلی کتاب ارایه‌ی یک مقاله از یکی از شارحان اصلی فلسفی موردنظر به همراه نجاشی‌های از یکی از آثار اصلی همان فیلسوف راجع به علم است. این کار تنوع و جذابیت خاصی به کتاب بخشیده و مطالعه‌ی آن را براي طف و سیعی از علاوه‌مندان فلسفی دل‌پذیر می‌سازد. ضمن آن که کتاب مقدمه‌ی بسیار جالب و مبسوط در مورد فلاسفه‌های علم قاره‌ای به قلم گری گاتینگ دارد که در خلال آن، نگارنده برخی گرایش‌های عمده در مطالعات مربوط به علم از سوی فلاسفه‌ی قاره‌ای را مورد بحث قرار داده است. چند گرایش اصلی مورد بحث در مقدمه‌ی فنی و جالب توجه گری گاتینگ به ترتیب عبارتند از: نوکانتی‌های فرانسوی و اصالت حیات برگسون، نوکانتی‌های آلمانی و سنت پدیدارشناسی، اگزیستانسیالیست‌های فرانسوی تا دیرینه‌شناسی دانش فوکو، حلقه‌ی انتقادی مکتب فرانکفورت و هایبرمان و دست آخر پسامدرن‌ها و شناخت‌شناسان زن‌گرا. این مقدمه از بسیاری

بی‌نوشت

۱- دانشجوی دکتری فلسفه‌ی علم